

„Kadávery“

Předseda domovního výboru Děnisov navečer upozornil všechny nájemníky, že každý, kdo nemá potvrzení ze sovětu o pracovním zařazení, se musí dostavit ve tři hodiny ráno na strážnici a přinést si lopatu.

„Půjdete na veřejně prospěšné práce.“

Potvrzení měli skoro všichni a na dělníky se nařízení nevztahovalo. Dva muže, kteří doklad neměli, uvolnil

předseda domovního výboru z moci úřední, jednoho kvůli nemoci (umíral na tyfus) a druhého kvůli vysokému věku. Potvrzení nakonec nemělo jen sedm osob, tři ženy a čtyři muži, mezi nimi i docent filozofie Astafjev.

„Vždyť víte, že pracuju jako herec v dělnických klubech.“

Ale Děnisov byl očividně spokojený, že Astafjev nebyl dost prozíravý.

„Jestli nemáte potvrzení, soudruhu Astafjeve, tak se určitě musíte dostavit.“

„Ale já se vracím z práce skoro v noci.“

„O tom nic nevím. Jestli se nedostavíte, budu to muset nahlásit. Odvedou vás násilím a zpátky už vás nepustí. Bude to pro vás jenom horší. S buržoazií už se teď nikdo nepáře, soudruhu Astafjeve. Račte se dostavit ve tři hodiny, tady máte potvrzení od domovního výboru. Tam vám ho podepíšou a pak mi ho přineste zpátky. Lopatu dostanete. Moc mě to mrzí, soudruhu Astafjeve, ale takhle se z toho zkouší vyvlíknout každý.“

Astafjev věděl, že kdyby chtěl, mohl by se z toho vykrotit. Děnisov nebyl zrovna neúplatný. Po chvíli nad tím ale mávl rukou. Musím to taky zkusit, když na to přijde, je to vlastně spravedlivé.

Ve tři hodiny ráno byla vrata strážnice ještě zavřená. O půl čtvrté se před nimi sešel pestrý a pokorný zástup mužů i žen, většinou bez lopat. Nebylo snadné poznat, co jsou zač. Oblečení byli mizerně, jak se dalo, ale většina z nich nejspíš patřila mezi „buržuje“ a inteligenci. Dva starší muži na sobě měli kabát důstojnického střihu, i když už dost ošuntělý, špinavý a obnošený, s přešívánými knoflíky. V davu obecně převládali starší lidé.

Vrata se otevřela ve čtyři. Pustili je dovnitř, vybrali potvrzení od domovních výborů a zapsali si je. Zavrčeli, že si přinesli málo lopat, a vydali jim proti podpisu deset erárních. Určili čtyři muže, kteří měli to šedesátihlavé stádo vést.

Ponurými, neosvětlenými a neuklizenými nočními ulicemi šla celá skupina nejdřív spořádaně, ale ke konci se rozptýlila na menší skupinky. Odejít se nedá, potvrzení dostanou až na místě. Na otázku, co to bude za práci, odpovídali ospalí a zlostní strážníci, že sami nevědí. Mají rozkaz dovést je dvě versty za mýtnou bránu, tam si je převezme jiná eskorta.

„Minulou noc jsme vedli lidi na Nikolajevskou dráhu čistit koleje a pražce, dneska máme rozkaz vás odvést jinam...“

Jedna mladší snaživá a rázná ženská, podle způsobu řeči měšťanka, každému na setkání vykládala, že na takovou práci nejde poprvé a že chodí dobrovolně a skoro zadarmo místo jedné známé. Teď je nejspíš nevedou čistit a opravovat železnici, ale zakopávat „kadávery“. Práce je to sice špinavá, ale není těžká a dostanou za ni spoustu chleba, jednou dokonce vyfasovali celou libru, a dobrého, vojenského.

Co to jsou „kadávery“, Astafjev nevěděl.

Šli něco přes hodinu, než došli na místo, kde čekala nová eskorta. Ukázalo se, že pracovat se bude tady, hned vedle. Řekli jim, že na odpočinek není čas, co nevidět přijedou nákladáky. Odpočívat můžou později, až se bude vydávat chleba.

Seřadili je vedle sebe, aby na jednom prázdném místě vykopali velkou jámu. Ti, co neměli lopaty, čekali, že později někoho vystřídají.

Co jsou to „kadávery“, se Astafjev dověděl či spíše dovtípil sám. Tímhle podivným slůvkem se označovaly mrtvoly. Na otázky strážní odpovídali, že sem budou z různých nemocnic a nádraží svážet ostatky lidí, kteří umřeli na tyfus nebo na něco jiného.

Hlína byla vlhká, jarní, a práce šla rychle od ruky, i když na ni lidé nebyli zvyklí. Jámu nekopali moc do hloubky, zato dost širokou. Našli se mezi nimi tací, kteří řídili práci, poučovali ostatní, pokřikovali, a dokonce se trochu pyšnili svými zkušenostmi a vůdčími schopnostmi.

Kolem šesté přijel první nákladák. Dlouho s námahou supěl po rozměklé nezpevněné zemi až k jámě. Nakonec se dostal až těsně na okraj. V té době už byla jedna jáma hotová a kousek od ní kopali druhou. V bledém deštivém svítání začali čtyři dělníci v zástěrách, kteří přijeli v nákladácích, vykládat a házet do jámy hrůzný náklad – „kadávery“, polooblečené v otrhaných hadrech nebo úplně nahé. Astafjev stál blízko a cítil, jak se mu újí dech a drobné kapky deště mu už nepřipadají tak svěží a čisté.

Později přijely ještě další dva nákladáky a Astafjev napočítal dohromady asi čtyřicet mrtvol. Po každé vykládce dostali rozkaz naházet dovnitř trochu hlíny a se zbytkem místa šetřit. Ale první jáma už byla plná a bylo třeba na ni navršit zem.

Ti zkušenější se shodli na tom, že ji dešť časem odplaví.

Kopáči se mračili a zachmuřeně se odvraceli. Ženy to snášely lépe než muži a víc si mezi sebou šeptaly. Jen ta mladá snaživá ženská nedávala najevo strach ani odpor, jako by na to už byla zvyklá. Každý další nákladák

vítala s mimořádně živým zájmem, nahlížela do něj, pletla se ostatním pod nohy, vzdychala a vysvětlovala:

„Ti jsou určitě zase z nemocnice nebo z nádraží, z vagonů. Všichni jsou svlečení donaha. I boty jim zuli. Aby ne, vždyť měli tyfus.“

Další auto se k jámě nedostalo, protože mu kola uvízla ve vlhké, rozměklé půdě. Přijeli s ním dva strážní ve vojenských helmách s rudou, černě olemovanou hvězdou. Řekli, ať se přihlásí dobrovolníci na vykládku, že dostanou libru chleba navíc.

„Nebo si vybereme sami!“

Astafjev se ohlédl na hlouček lidí, uviděl rozpačité, zamračené tváře a přihlásil se jako první. U nákladáku už se ochomýkala ta snaživá ženská. Strážní vybrali ještě ty dva v přešitých vojenských kabátech:

„Jen se nebojte, tihle nejsou nakažliví, všichni jsou ještě čerství!“

Nové „kadávery“ byly strašnější než ty předtím. Skoro všichni mrtví byli oblečení, jenom bez bot, šaty měli celé splepené krví. Strážní je pobídli, ať na nic nečekají, popadnou je za nohy a vyloží.

„Co koukáte. Mrtvola jako mrtvola.“

Astafjev zaťal zuby, chopil se prvního těla a snažil se mu nedívat do tváře. Přes špinavé oblečení bezděky pocítil kluzký chlad smrti. Napnul všechnu svou mužnou vůli, ale rty se mu stejně nezkrivily do obvyklého skeptického úsměvu. Nemohl zahnat představu, že tenhle hrozný „kadáver“ byl možná ještě před hodinou živý a zdravý člověk. Připadalo mu, že toho člověka zná, že ho musí znát, že tato předjitřní oběť teroru je někdo z jeho kruhů, možná spolužák z univerzity nebo známý důstojník.

A jako v odpověď prohodil jeden strážný ke druhému:

„Jsou to převážně bandité.“

Vtom si Astafjev všiml, že jeho spolupracovnice, ta snaživá ženská, si nadzvedla jedno tělo za ramena a rukou zašátrala pod roztrženým límcem. Pak se zatvářila, že už ho nemůže udržet, a na chvíli ho pustila na zem. V sevřené ruce se jí zablýskl zlatý řetízek s křížkem. Pak tělo znovu uchopila za ramena, bázně hledala Astafjevův pohled, něco zašeptala a usmála se na něj jako na spoluviníka.

Strážný ji okřikl:

„Co se s tím loudáš? Sama ses přihlásila, tak makej.“

A potichu dodal:

„Baba jedna! Pro tu je to jako sázet chleba do pece. Oblíbená práce!“

Astafjev pracoval jako stroj, bez myšlenek, bez ponětí o čase. Už necítil ani hrůzu, ani odpor. Když stahoval z nákladáku další „kadáver“, automaticky počítal: „Třetí, pátý, šestý...“ Bylo tam asi dvacet těl a ta vespod byla nejhorší, pomačkaná, nasáklá vlastní i cizí krví.

Od jámy k nákladáku kráčel Astafjev pevným, jistým krokem s hlavou vztyčenou a pohledem upřeným přímo před sebe. Strážní toho vysokého muže s kamenným výrazem a bledou, čerstvě oholenou tváří, oblečeného lépe než ostatní a přepásaného řemenem, zvědavě pozorovali. Jeho snaživá pomocnice měla štěstí, že odváděl pozornost strážných od jejích hbitých nenechavých rukou.

Nařídili jim jámu zahrabat. Astafjev si došel pro svou lopatu, ale sotva se jí dotkl, ucítil, že jeho ruce a okraje rukávů jsou lepkavé a temně rudé. Pustil lopatu,

poodešel stranou, dřepł si a se stejnou tupou lhostejností si začal otírat ruce o zem a výhonky nové trávy.

Svět trval. Ale byl to svět prázdny, mrtvý a nesmyslný.

Astafjev si otřel ruce dosucha kapesníkem, který pak zahodil, a zamířil kolem strážných a nákladáku rovnou k silnici. Vojáci ztichli a ustoupili stranou, když je míjel. Krajiní zavrčel: „Kampak?“ Odpovědi se nedočkal, a dál se neptal. Druhý voják řekl: „Nech ho být, stejně už všechny pustíme.“

Astafjev došel na silnici a bez ohlednutí se vydal směrem k městu. Když ušel asi půl versty, pocítil únavu a sedl si ke zdi opuštěného domku nedaleko cesty.

Kolem přespěl prázdny nákladák se dvěma vojáky a za chvíli prošli unaveným, ale spěšným krokem pracující „buržujové“. Teď už šli bez eskorty, po jednom nebo v hloučcích. Řada z nich cestou žvýkala vydaný chléb.

Snaživá ženská mezi nimi nebyla. Astafjev ji zahlédl daleko vzadu za ostatními. Šla sama a na rameni nesla lopatu.

A moje lopata tam zůstala, pomyslel si Astafjev.

Vstal a šel té ženské naproti. Když se potkali, zarážila se a chtěla se mu vyhnout.

Ale Astafjev zamířil přímo k ní, popadl ji pevnou rukou za klopy polopánského kabátu a poručil:

„Všechno mi dej. Všechny ty křížky.“

Ženská se přikrčila a snažila se mu vytrhnout, ale v očích, které se pokoušely usmívat, měla smrtelný strach. Pištivě zasípala:

„Co bych vám měla dávat, pane? Já nic nemám.“

„Dej to sem,“ opakoval Astafjev, „nebo tě zabiju!“

Ženská třesoucíma se hbitýma rukama zalovila po

kapsách a vytáhla prsten a čtyři křížky, dva z nich na přetržených zlatých řetízcích.

Astafjev jí beze slova prohledal kapsy, vytřepal kapsník a našel další dva křížky. Prsten jí hodil zpátky. Aniž věnoval pozornost jejímu syčivému lamento-
vání, vydal se v drobném dešti zpátky na místo, kde pracovali.

Už tam nikdo nebyl, jen nad zdupanou zemí se zvedaly dlouhé hliněné náspy a leskly se koleje vyjeté pneumatikami nákladáků.

„A moje lopata nikde. Někdo si ji odnesl,“ zabručel Astafjev.

Pak přistoupil ke druhé zasypané jámě a hodil na ni křížky, které ta ženská ukradla. Potom se zamyslel, vylezl na násep, podpatkem zašlápl křížky hluboko do země a rukama na ně nahrnul čerstvou hlinu.

Nebyl věřící, tak se nepokřížoval ani nepřezehnal křížem hroby a nerozloučil se s nimi. Prudce se otočil a se skloněnou hlavou vykročil stejnou cestou zpátky do Moskvy.